

Waarover ik praat als ik over onderwijs praat

Over het belang van pedagogische
relaties in tijden van maakbaarheid

Maarten Stuifbergen

COLOFON

Waarover ik praat als ik over onderwijs praat is een uitgave van Leonon Progressive Education, een samenwerkingsverband tussen het lectoraat Vernieuwend Onderwijs van de Academie voor Pedagogiek en Onderwijs van Saxion Hogeschool en Leonon Media Publishers.

De redactie over deze uitgave is in handen van Jaap de Brouwer (onderzoeker lectoraat Vernieuwend Onderwijs en montessoriopleider).

© Leonon Progressive Education

Auteur

Maarten Stuifbergen

Concept vormgeving, beelden en opmaak

Klaas Stuifbergen

Tekening van de schutbladen

Louis Stuifbergen

Foto op de achterkant

Stephan de Haas

Verdere fotocredits worden, indien nodig, bij de gebruikte foto's vermeld

Redactie

Jaap de Brouwer

Eerste druk: Oktober, 2026

ISBN 9789492618894

NUR: 841

BISAC: EDU059000

Een hartelijke dank van Maarten Stuifbergen aan de gastcolumnisten, voor hun inspiratie en de samenwerking in de afgelopen jaren.

* Sommige onderdelen zijn eerder gepubliceerd in *De Nieuwe Leraar* en *Perspectieven op Montessori*, van Saxion Progressive Education

Tekst- en datamining zijn niet toegestaan.

Behoudens uitzondering door de wet gesteld mag, zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbende(n) op het auteursrecht c.q. de uitgever van deze uitgave door de rechthebbende(n) gemachtigd namens hem (hen) op te treden, niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, hetgeen ook van toepassing is op de gehele of gedeeltelijke bewerking. De uitgever is met uitsluiting van ieder ander gerechtigd de door derden verschuldigde vergoedingen voor kopiëren, als bedoeld in art. 17 lid 2 Auteurswet 1912 en in het KB van 20 juni 1974 (Stb.351) ex art. 16b, te innen en/of daartoe in en buiten rechte op te treden.

*There is a crack in everything,
that's how the light gets in.*

- Leonard Cohen

Waarover ik praat als ik over *onderwijs* praat

Over pedagogische relaties
in tijden van maakbaarheid

Maarten Stuifbergen

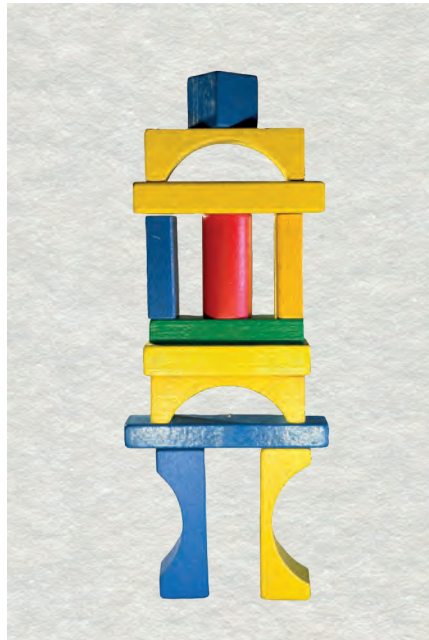

Leonon
Progressive Education

INHOUDSOPGAVE

Woord vooraf	10
Waarover ik praat als ik over onderwijs praat	14
Wat is de kracht van de leraar?	
Gastcolumn door <i>Izaak Dekker</i>	32
Thema 1 - De kracht van de leraar	34
Clash of Clans	36
De klimhal	38
Wie verandert de wereld?	40
Ubuntu en de weg naar werkgeluk	41
Leve de leraar!	
Gastcolumn door <i>Alexander Rinnooy Kan</i>	43
Thema 2 - De kunst van het kijken	46
Buitenklas	48
Groene piet	49
Je Suis bovenbouw I	50
Schoolplein vol kansen	53
Vragende kinderen	54
Laat ons zien	
Gastcolumn door <i>Vincent Bijlo</i>	56
Thema 3 - De nieuwe wereld in de klas	60
Geertje	62
Lijstjes	63
Oude vernieuwing	64
Wat zie je?	65
Kleurenblind	
Gastcolumn door <i>Lucelle Comvalius</i>	67
Thema 4 - De stem van het kind	72
Wij denken mee	74
Groningen	75
Wie bepaalt de vragen?	76
Wij volwassenen	78
NIVEA: zelf voor gelijkwaardige samenwerking en tégen papieren oplossingen	
Gastcolumn door <i>Laurentien van Oranje</i>	80

Thema 5 - Opvoeden als teamsport	86
Theorie versus praktijk	88
De edelman als opvoeder	89
Lieve ouders	90
Nieuwe dromen	91
Praten over vissen	92
Moederfiguur	
Gastcolumn door <i>Sultan Göksen</i>	96
 Zonder wrijving geen glans!	
Reflectie richting de toekomst door <i>Farid Tabarki</i>	99
 Tot slot	104
 Bronnen	108

WOORD VOORAF

Het was mijn eerste jaar als leraar.

Ik ontving in de ochtend het bericht dat de moeder van Ines ernstig ziek was. Ik vroeg me direct af wat het juiste was om te doen. Praten? Benoemen? Of juist niet? Uiteindelijk vroeg ik een collega de groep over te nemen en nodigde Ines uit om samen een tekening te maken. Ik was rusteloos; laat ik wel genoeg ruimte voor haar gevoelens? Ines kwam fluitend binnen. Ze had geen behoefte aan gesprek, geen interactie. Ze tekende.

Ik voelde mij onzeker; alles liep anders dan gepland. Ik heb gefaald, dacht ik. Niet de goede dingen gezegd, niet goed genoeg geluisterd. Haar verdriet geen bedding gegeven.

In de trein naar huis piekerde ik.

De volgende ochtend stond Ines met haar moeder in de deuropening. “Dank je wel voor de ruimte,” zei haar moeder, “die tekening betekende veel.”

- 10 -

Ruim 40 weken per jaar bevindt het kind zich op een school in de nabijheid van de leraar. We zien een traditioneel schoolgebouw en een leraar die lessen verzorgt, een voorbereide omgeving ontwerpt waarbinnen ontwikkeling wordt gestimuleerd.

De leraar die jou ziet, een muts maakt voor je verjaardag, je de goede weg op stuurt, die jou rust en vertrouwen geeft als het thuis onrustig is of een leraar die een oplossing bedenkt voor een ogenschijnlijk onoplosbaar probleem.

De leraar die ook leider is; de leraar die voor ieder kind op het juiste moment het goede wil doen.

Voor mij schuilt de kracht van de leraar in de relatie, in iets wezenlijks wat we niet exact kunnen vangen in protocollen of maar lastig kwantificeerbaar kunnen maken. Vele onderzoekers breken hun hoofd over de impact van het onderwijs en de rol van de leraar.

Wat is de belangrijkste invloed van de leraar die zich midden in dat complexe ontwikkelingsproces van het kind begeeft? De leraar heeft dagelijks verschillende vormen van interactie met kinderen, neemt meer dan duizend beslissingen op een dag die allemaal hun weerslag hebben op het ontwikkelproces van de kinderen in zijn klas.

In een tijd van mondialisering, digitalisering en de aanverwante drang naar automatisering zou je, net als bij een aantal andere beroepen, het beroep van leraar ter discussie kunnen stellen.

Wat is de kracht van het directe contact van de leraar met zijn leerlingen, op het resultaat, op het levensgeluk van kinderen, op de wereld?

Dit boek vormt een zoektocht naar de kern van het leraarschap.

Ik kijk in het boek terug op 20 jaar onderwijs. Ik startte als leraar op een montessorischol in Den Haag, waar ik uiteindelijk jaren later directeur-bestuurder werd. Ik mocht het leraarschap combineren met de rol van opleider aan de faculteit educatie van de Hogeschool Leiden en Den Haag. Tegenwoordig draag ik bij aan hetzelfde proces, maar vanuit een andere invalshoek; die van bestuurder en werk ik voor een organisatie met meerdere scholen.

De afgelopen 20 jaar heb ik altijd geschreven. In eerste instantie voor mijzelf. Het schrijven was voor mij een middel om momenten vast te houden en te reflecteren op het onderwijs en op de ontwikkeling van de wereld. Het was een concreet instrument voor mij om te onderzoeken hoe ik bepaalde zaken anders had kunnen aanpakken, of waar mijn gezichtsveld misschien verbreed moest worden. Later las ik ze terug vanuit mijn huidige rol als bestuurder in het onderwijs en brachten ze mij opnieuw terug naar de oorsprong, het klaslokaal, de kinderen, hun geestdrift.

- II -

Dat gaf mij hernieuwde energie en richting om mijn werk als bestuurder te blijven benaderen vanuit het onderwijskundige, het pedagogische en vooral het menselijke perspectief.

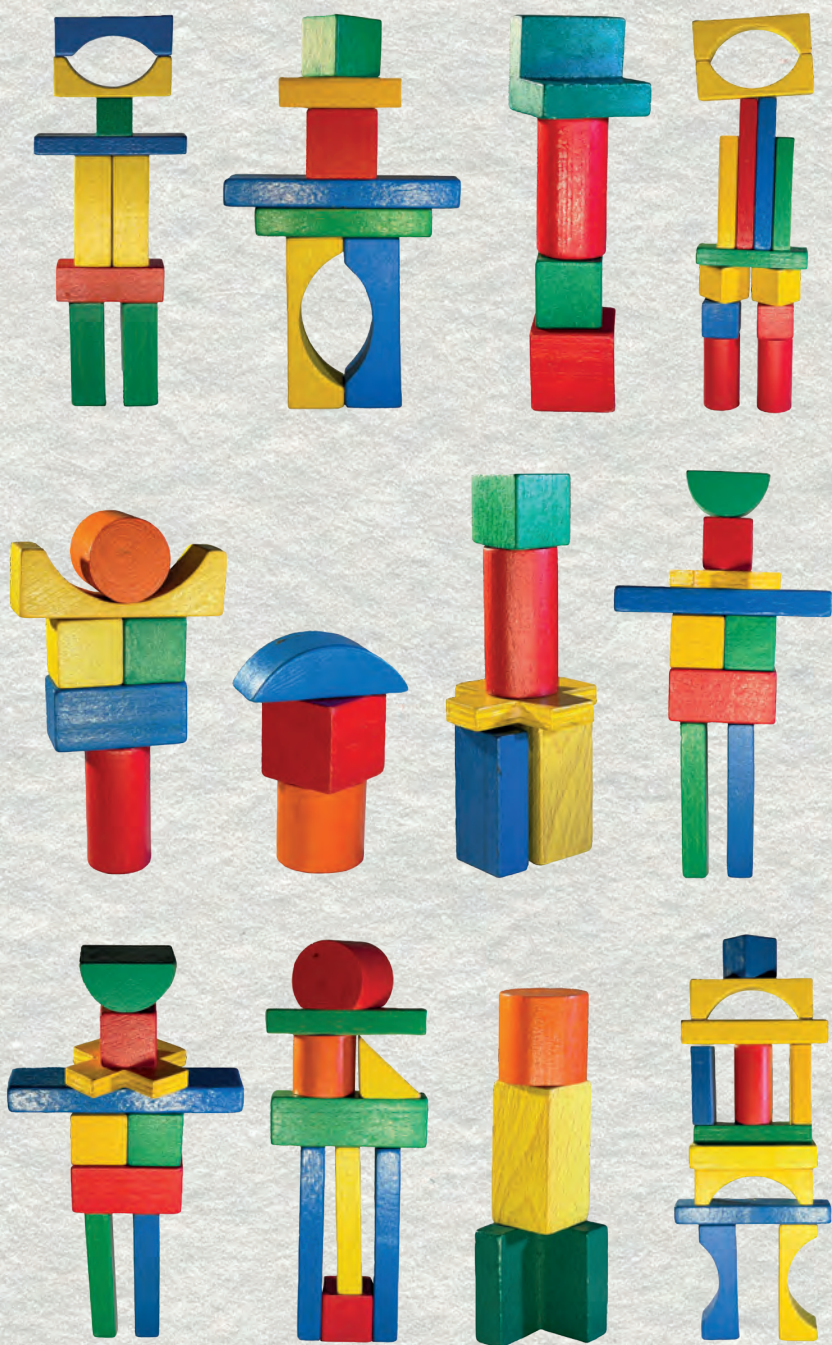
In dit boek heb ik geprobeerd deze verschillende perspectieven samen te brengen en vooral een stem te laten horen die zwaar leunt op pedagogiek. Het is geen boek dat je chronologisch dient te lezen, maar een boek dat je er zo nu en dan bij pakt: voor een inkijkje in een pedagogisch moment waarvan ik zelf voelde dat het de moeite waard was om vast te leggen.

Het boek is opgebouwd uit verschillende onderdelen: het eerste hoofdstuk is een introductie op de kracht van de leraar en op welke verschillende manieren deze zich manifesteert. Vervolgens wordt dit uitgewerkt in een vijftal thema's.

Ieder thema bestaat uit een aantal kortere stukken die een beeld vormen van hoe het thema tot uiting kan komen in de onderwijspraktijk. Ieder thema wordt afgesloten door een bijdrage van een gastauteur die vanuit een eigen perspectief voeding geeft aan het thema. Aan het einde van het boek reflecteert tijdgeestwetenschapper Farid Tabarki op het boek.

Het is louterend geweest om deze woorden op papier te zetten: in een dynamische tijd, in het onderwijs en in de wereld, in het oog van de orkaan, in de hitte van de strijd; momenten die er voor mij werkelijk nog steeds toe doen en die ik graag wilde vasthouden.

Ik hoop dat ze ergens resoneren.

BRONNEN

¹Cörvers, F., et al. (2017). *Status en imago van de leraar in de 21ste eeuw* (ROA Report No. 005). Maastricht University, Research Centre for Education and the Labour Market.

²Cörvers, F., Somers, M., van der Aa, R., Wisse, R., & van der Meer, M. (2026). *Een kwestie van lange adem: Historische analyse van het beleid op het terrein van het lerarentekort* (ROA Report No. 002). Maastricht University, Research Centre for Education and the Labour Market.
<https://doi.org/10.26481/umarep.2026002>

³Stevens, L. (Ed.). (2013). *Leraar wie ben je?* Maklu.

⁴Vlieghe, J. (2024). *Wat een leraar tot leraar maakt: Vorming, zaakgerichtheid en liefde voor de wereld*. Lannoo Meulenhoff.

⁵Stuifbergen, M., & de Haas, S. (2017). *Iedereen is leraar*. NPO 2Doc Makers van morgen

- 108 - ⁶Montessori, M. (2013). *The Montessori Method*. Transaction Publishers.

⁷Rousseau, J. J., Noël, J. M., & Brassinga, A. (1980). *Emile, of over de opvoeding*. Boom.

⁸Montessori, M. (1952). *Door het kind naar een nieuwe wereld*. Kinheim-uitgeverij. (Oorspronkelijk werk gepubliceerd in 1941)

⁹Arendt, H. (2009). *De menselijke conditie*. Boom.

¹⁰Montessori, M. (2015). *To educate the human potential*. Ravenio Books.

¹¹Bohlmeijer, L. (2019). *In gesprek met Daan Roovers: In Goede gesprekken*. De Correspondent.
<https://decorrespondent.nl/6520/luisteren-er-is-een-nieuw-opvoedideaal-nodig-stelt-deze-filosoof/f3914837-140f-0e61-289b-3da33bc367e2>

¹²Roovers, D. (2019). *Mensen maken: Opvoeden in een tijd waarin niets meer zeker is*. Uitgeverij Phronese.

¹³Van Aken, J. (2018). *Het belang van de leraar*. Een gesprek met Gert Biesta en Maarten Stuifbergen.

- ¹⁴Harari, Y.N. (2015). *Sapiens. Een kleine geschiedenis van de mensheid*. Thomas Rap.
- ¹⁵Harari, Y.N. (2018). *21 Lessons for the 21st Century*. Jonathan Cape.
- ¹⁶Hubeek, J. J. (2026). *Mens blijven tussen systemen: Een pleidooi voor menswaardig onderwijs in het AI-tijdperk*. Telos Uitgevers.
- ¹⁷Dweck, C. (2017). *Mindset-updated edition: Changing the way you think to fulfil your potential*. Hachette UK.
- ¹⁸Malaguzzi, L. (1987). *The hundred languages of children*. Praeger Publishers Inc.
- ¹⁹Meirieu, P., & Vlieghe, J. (2025). *Wie zit er nog te wachten op leraren?* Telos Uitgevers.
- ²⁰Biesta, G., & Pols, W. (2012). *Goed onderwijs en de cultuur van het meten*. Amsterdam: Boom Lemma.
- ²¹van Gennip, J. W. M. G., & Vrieze, G. (2008). *Wat is de ideale leraar? Studie naar vakkennis, interventie en persoon*. ITS.
- ²²Biesta, G., Drop, H., Van der Bogt, P., & Baay, P. (2025). *Leraar zijn: Ambachtelijk en kunstzinnig*. Telos Uitgevers.
- ²³Biesta, G. (2021). *World-centred education: A view for the present*. Routledge.
- ²⁴Menninger, K. A. (2018). *What the teacher is, is more important than what he teaches*.
- ²⁵Mollison, J. (2015). *Playground*.
- ²⁶Van Oers, B. (2007). Voorbij het nieuwe leren. *Pedagogiek*, 27(2), 111-118.
- ²⁷Pols, W. (2016). *In de wereld komen: Een studie naar de pedagogische betekenissen van opvoeding, onderwijs en het leraarschap*. Maklu.
- ²⁸Fisher, D. C., & Vosmaer-Werker, J. (1916). *Een Montessori moeder*. Vert. uit het Engelsch door J. Vosmaer-Werker. Inleidend woord door JH Gunning Wzn. Ploegsma.

Iedereen draagt een herinnering aan een leraar met zich mee. Iemand die zag, corrigeerde, aanmoedigde of eenvoudigweg aanwezig was.

Wat is de grootste kracht van de leraar?

In *Waarover ik praat als ik over onderwijs praat* verkent Maarten Stuifbergen het leraarschap als pedagogische praktijk. In columns en beschouwingen onderzoekt hij wat zich voltrekt in het alledaagse handelen van de leraar: de aandacht voor het kind, het vakmanschap om de juiste les te geven op het juiste moment, de afwegingen die zich niet laten vastleggen in protocollen en de verantwoordelijkheid die besloten ligt in het onderwijs zelf.

Tussen klaslokaal en samenleving ontstaat een zoektocht naar de betekenis van onderwijs voorbij meetbaarheid en maakbaarheid. Het boek is een uitnodiging om opnieuw te kijken naar het beroep van leraar; niet als functie, maar als menselijke praktijk.

Maarten Stuifbergen (1985) is werkzaam in het onderwijs als bestuurder, en was eerder leraar, schoolleider en opleider. Hij begon zijn loopbaan op een montessorischool in Den Haag, waar hij later directeur-bestuurder werd. Daarnaast was hij verbonden aan de lerarenopleidingen in Leiden en Den Haag.

*Zijn onderzoek naar de professionele identiteit van het leraarschap resulteerde in de documentaires *Iedereen is leraar* (2017) en *Iedereen is leerling* (2022). Vanuit zijn ervaring in onderwijs en opleiding schrijft hij over pedagogiek, onderwijs en leiderschap.*

Leonon
Progressive Education